

Välfärdsområdena
Helsingfors stad
HUS-sammanslutningen
Ålands landskapsregering

VÄLFÄRDSOMRÅDENAS FÖRBEREDELSE FÖR BEVILJANDE AV HEMKOMMUN TILL PERSONER SOM FÅR TILLFÄLLIGT SKYDD

Som en följd av Rysslands invasion av Ukraina har över 45 000 människor flytt från kriget i Ukraina till Finland. EU har bestämt att tillämpa direktivet om tillfälligt skydd (2001/55/EG), som Finland har tillämpat vid beviljandet av uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd till alla de som flytt från Ukraina och på beviljandet av det första tillfälliga uppehållstillståndet till den 4 mars 2023. Enligt 110 § i den gällande utlänningslagen är det möjligt att bevilja tillfälligt uppehållstillstånd för högst 1 år åt gången till de som får tillfälligt skydd.

Vid behov fattar EU nya beslut om den fortsatta tillämpningen av direktivet om tillfälligt skydd. Antagligen kommer tillämpningen av direktivet att fortsätta och Finland har förberett sig för detta bland annat genom en ändring av utlänningslagen. I lagen om temporär ändring av utlänningslagen (1364/2022) har man infört en ny temporär 110 a § enligt vilken de uppehållstillstånd i Finland på grund av tillfälligt skydd som beviljas de som flytt från Ukraina gäller under hela den tid som tillfälligt skydd tillämpas i Europeiska unionen. Lagändringen gäller giltighetstiden för de första tillstånden och förlängningen av giltighetstiden för uppehållstillstånden och för de uppehållstillståndskort som utfärdats som intyg på tillståndet. Det första uppehållstillståndet beviljas direkt för hela den tid skyddet gäller. Den som redan fått uppehållstillstånd behöver inte heller separat ansöka om förlängning av tillståndets giltighetstid. Migrationsverket ger på ansökan ett nytt uppehållstillståndskort som intyg på fortsatt uppehållstillstånd där märkningarna om tillståndets och kortets giltighetstid är uppdaterade. Den temporära ändringen i utlänningslagen träder i kraft den 19 januari 2023 och gäller till den 4 mars 2025.

Enligt 4 § i lagen om hemkommun (201/1994) får hemkommun beviljas om personen har ett i utlänningslagen avsett giltigt uppehållstillstånd som ger rätt till minst 1 års tillfällig vistelse och dessutom med beaktande av förhållandena som helhet har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Som en faktor som visar att en person är stadigvarande bosatt beaktas bland annat att personen har haft en tillfällig bostad i Finland i minst 1 års tid utan avbrott efter inflyttningen. De personer under tillfälligt skydd som flytt från Ukraina och vistats över 1 år i Finland kan således ansöka om hemkommun från och med ingången av mars 2023. Att beviljas hemkommun betyder bland annat att social- och hälsovårdstjänsterna och ansvaret för ordnandet av boendet för barn och unga som kommit till landet som minderåriga utan vårdnadshavare överförs från flyktingförläggningarna till välfärdsområdena. När det gäller social- och hälsovården har personerna samma rättigheter och skyldigheter som de andra kommuninvånarna. Ansvaret överförs till välfärdsområdet när ansökan om hemkommun avgjorts. En person som beviljats hemkommun har dock rätt till mottagningstjänster under en skälig tid.

Syftet med styrbrevet är att fästa välfärdsområdenas uppmärksamhet på behovet att förbereda sig på ett större befolkningsunderlag och en ökande invandrabefolkning. Det är skäl att inleda förberedelserna genast, eftersom de personer under tillfälligt skydd som kom till Finland i mars 2022 kan få en hemkommun från ingången av mars 2023 på basis av 1 års boende och eftersom förberedelserna och eventuella förhandlingar kräver tid. Enskilda personer eller familjer uppfyller eventuellt villkoren i lagen om hemkommun tidigare.

Fastställandet av hemkommun

Hemkommunen fastställs på basis av sökandens anmälan när personen bott i Finland i minst 1 år. Vid beslutsfattandet iakttas en helhetsbedömning. Ansökan om hemkommun skickas till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, som avgör ärendet på basis av ansökan.

Enligt 2 § i lagen om hemkommun är en persons hemkommun med de undantag som föreskrivs i lagen den kommun där personen bor. Hemkommunen för ett nyfött barn är den kommun där barnets mor har sin hemkommun när barnet föds. Om en person har flera bostäder i sin användning eller ingen bostad alls, är personens hemkommun den kommun som personen på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv anser som sin hemkommun och till vilken hen med hänsyn till de ovannämnda omständigheterna har den fastaste anknytningen. Har personens egen uppfattning om vilken kommun som är hens hemkommun inte kunnat utredas, är hens hemkommun den kommun till vilken hen ska anses ha den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter. Därför kan det fastställas att hemkommunen är den hemkommun där den flyktingförläggning hos vilken klienten är registrerad finns.

Man ska beakta att de förmåner som Folkpensionsanstalten beviljar inte i regel är kopplade till beviljandet av hemkommun. Folkpensionsanstaltens förmåner är i allmänhet kopplade till stadigvarande boende eller till arbete. Folkpensionsanstalten gör en oberoende bedömning av huruvida personen bor permanent i Finland (Lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall 16/2019).

Ökande befolkningsunderlag

I april 2023 kommer det att finnas cirka 13 000 personer som omfattas av tillfälligt skydd, som haft rätt att vistas i Finland i 1 år och som har en möjlighet att registrera sig som en kommuns invånare. Antalet personer som ansöker om hemkommun bedöms vara som störst i april, maj och juni. Att ansöka om hemkommun är frivilligt, och därför måste man anta att inte alla de som omfattas av tillfälligt skydd kommer att ansöka om hemkommun. Människorna är registrerade hos flyktingförläggningar runtom i landet, men efter att de fått rätt till en hemkommun kan de söka en bostad i vilken kommun som helst.

För att kommuninvånarna ska omfattas av tjänsterna på ett smidigt sätt krävs det att välfärdsområdena planerar och samordnar både tjänsterna och de processer genom vilka man ser till att ansvaret för människorna kan överföras på bästa möjliga sätt från flyktingförläggningarna till hemkommunerna. Samarbetet mellan kommunerna, organisationerna, flyktingförläggningarna och närings-, trafik- och miljöcentralerna stöder integrationen och människornas möjligheter att komma över sina trauman och sysselsätta sig. Samarbetet med kommunerna är av särskild betydelse bland annat för ordnandet av de tjänster som främjar integrationen och när man ska bilda boendeenheter för minderåriga i området.

Välfärdsområdenas samarbete med flyktingförläggningarna i dess område är avgörande. Flyktingförläggningarna kan ordna social- och hälsovårdstjänsterna själva för de personer som omfattas av tillfälligt skydd eller köpa tjänsterna av privata tjänsteproducenter, kommunerna eller samkommunerna, och av de nya välfärdsområdena. När personen får en hemkommun överförs ansvaret till välfärdsområdet.

Vid förhandlingar mellan välfärdsområdet och flyktingförläggningarna är det viktigt att beakta till **exempel** följande:

- hur man informerar och kommunicerar med de som fått en hemkommun om hur välfärdsområdet fungerar och hur de ska göra när de behöver tjänster samt i de sociala medierna (bl.a. Telegram som används av ukrainarna) och om språkliga frågor.
- samarbetsförfarandena för överföringen av klientförhållanden i de fall där klienten behöver social- och hälsovårdstjänster oavbrutet.
- antalet personer som uppskattas föras över från flyktingförläggningarna till välfärdsområdets kommuner när de får rätt till hemkommun.
- antalet minderåriga (inkl. minderåriga som anlänt utan vårdnadshavare), helhetssituationen och behovet av tjänster.
- flyktingförläggningarnas samarbete med kommunerna för att ordna boende, och förfarandet i situationer där en bostad inte kan ordnas på normalt sätt eller där klienten är i behov av boende med stöd av socialvårdslagen.
- antalet personer som flyttar till välfärdsområdet och en bedömning av deras servicebehov och behov av särskilt stöd, rehabilitering eller behandling av långtidssjukdomar.
- antalet personer som för närvarande behöver service, vård eller omsorg dygnet runt, deras helhetssituation och var de bor samt de avtal som ingåtts med tillhandahållarna av förläggningstjänster.
- eventuella andra saker som hänför sig till förberedelserna för att kunna ordna tjänster för de nya invånarna.

Migrationsverket ger anvisningarna inom sitt eget förvaltningsområde om överföringen av klient- och patientuppgifterna från flyktingförläggningarna till välfärdsområdena. Migrationsverket har utarbetat en blankett för begäran om uppgifter som kan användas av välfärdsområdena vid sidan av deras egna blanketter för begäran om uppgifter.

Barn och unga i tillfälligt skydd som kommit till Finland som minderåriga utan vårdnadshavare

Lagen om främjande av integration (integrationslagen) har ändrats genom lag 936/2022. Genom ändringen överfördes den 1 januari 2023 ansvaret för att ordna boende, vård och omsorg (t.ex. familjegrupphem) för de barn och unga som kommit till Finland utan vårdnadshavare och fått en hemkommun till välfärdsområdena och Helsingfors stad. Verkställandet av ändringen leder till förändringar i de kommuner som har familjegrupphem. De avtal om familjegrupphem enligt 28 § i integrationslagen som kommunen ingått med närings-, trafik- och miljöcentralerna och de avtal enligt 52 § som förutsätts för ersättning ska överföras från kommunen till välfärdsområdet. Välfärdsområdet ska säkerställa att ansvaren överförs smidigt och i samarbete med kommunerna och närings-, trafik- och miljöcentralerna.

I den regeringsproposition som fortfarande behandlas i riksdagen (RP 208/2022 rd) och som gäller lagen om främjandet av integration och lagar som har samband med den föreslås det att familjegrupphemmens verksamhet ska höra till den socialservice som omfattas av socialvårdslagen från och med den 1 januari 2025. Till dess tillämpas integrationslagen på verksamheten.

Ersättningen för tjänster som främjar integration

Enligt integrationslagen ska Utvecklings- och förvaltningscentret inom ramen för statsbudgeten betala ersättning i enlighet med integrationslagen till kommunen och välfärdsområdet för kostnaderna för ordnandet av de tjänster som avses i integrationslagen. Ersättningen börjar betalas ut när personen har fått sin första hemkommun enligt lagen om hemkommun registrerad i befolkningsdatasystemet. Integrationslagen har ändrats genom lag 936/2022, som träder i kraft den 1 mars 2023. Enligt den lagen ska ersättning enligt integrationslagen också betalas till de personer som får tillfälligt skydd, förutsatt att de har en hemkommun. För att få ersättning förutsätts det också att kommunen har ett integrationsprogram och ett avtal med närings-, trafik- och miljöcentralen om anvisande till kommunen och om främjande av integrationen.

Av statens medel betalas en kalkylerad ersättning enligt integrationslagen till välfärdsområdet och Helsingfors stad för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster som främjar integration för de personer som avses i 2 § 2 eller 3 mom. i lagen om främjande av integration. Ersättningen betalas under en tid på 3 år från den tidpunkt som anges i 44 § 3 eller 4 mom. För de personer som tagits till Finland inom en flyktingkvot som avses i 90 § i utlänningslagen betalas emellertid en kalkylerad ersättning för 4 år.

Kommunen eller välfärdsområdet ersätts för kostnaderna för utkomststöd enligt lagen om utkomststöd eller enligt landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd (Ålands författningssamling 66/1998) till de personer som avses i 2 § 2 eller 3 mom.

Av statens medel betalas en kalkylerad ersättning till en kommun i landskapet Åland för kostnaderna för arrangemangen för sådan verksamhet som avses i 45 § i lagen om främjande av integration.

UMA-datasystemets användarrättigheter

Alla de anställda hos välfärdsområdet som behöver använda Migrationsverkets UMA-system i sitt arbete (bl.a. kontroll av uppehållstillstånd) ska ansöka om användarrättigheterna för det hos Migrationsverket. De gällande användarrättigheterna som är kopplade till kommunorganisationen överförs inte automatiskt till välfärdsområdets organisation. Migrationsverket styr och ger råd om förfarandet för ansökan om UMA-användarrättigheterna.

Tillräckliga och ändamålsenliga tolktjänster

Inom social- och hälsovårdstjänsterna ska man se till att det finns tillräckliga och ändamålsenliga tolktjänster att tillgå via flera olika kanaler. Det är bra att se till att förfarandena för beställning av tjänster är smidiga och att det finns tillgång till sådan specialkompetens som situationen förutsätter (t.ex. tolkning vid trauma).

Mer information ges av Henna Leppämäki, specialsakkunnig (socialvård),

fornamn.efternamn@gov.fi

Marika Lahtivirta, jurist (hälso- och sjukvård), fornamn.efternamn@gov.fi

Avdelningschef

Anna Cantell-Forsblom

Direktör

Eveliina Pöyhönen

Mer information:

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om främjande av integration och till lagar som har samband med den, RP 84/2022 rd, RP 135/2022 rd

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_208+2022.aspx

Lagen om temporär ändring av utlänningslagen

<https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2022/20221364>

Hur kommer hemkommunen att fastställas i fortsättningen? (På finska) <https://vm.fi/-/miten-ihmistien-kotikunta-jatkossa-maaraytyy>

The situation of Ukrainians in Finland who fled the war: Survey results.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164318>

Ukrainasta paenneiden terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen

<https://thl.fi/sv/web/invandring-och-kulturell-mangfald/stodmaterial/stod-for-halsa-och-valbefinnande-hos-personer-som-flytt-fran-ukraina>

Invandring och kulturell mångfald

<https://thl.fi/sv/web/invandring-och-kulturell-mangfald>

Flyktingförläggningar och antal platser (på finska)

<https://migri.fi/documents/5202425/58477354/2022-06-27.pdf/fdee6a02-8f40-a69a-2341-cbd3a7baa4eb/2022-06-27.pdf?t=1667479013270>

Sändlista

Välfärdsområdena
Helsingfors stad
HUS-sammanslutningen
Ålands landskapsregering
Valvira
Regionförvaltningsverken
Institutet för hälsa och välfärd

För kännedom

Statssekreterare Mäkipää
Specialmedarbetare Suominen
Statssekreterare Juho Orjala
Specialmedarbetare Jiri Sironen
Kanslichef Niemi
SHM:s avdelningar
Kommunförbundet
Socialombuden och patientombuden